

Singură pe scenă cu drama și gândurile ei, *Thelma* – Gabriela Popescu reface puternic și tulburător trăirile eroinei. Actrița trece cu brio, cu exemplară energie, cu ardentă susținere interioară proba unui rol de intens dramatism, mult deosebit de cam tot ce a jucat până acum. Asistăm la un *one woman show* pe cât de performant pe atât de emoționant.

Referindu-se la diferite interprete ale acestui rol – de la Londra și Varșovia, din Tel Aviv sau Washington –, Nava Semel ne-a mărturisit că a observat, de fiecare dată, o altă cheie a rolului. Ei bine, Gabriela Popescu, evocând un evantai larg de reacții și atitudini contradictorii, multiplică perspectivele abordării rolului. Dominanta jocului ei, în care este loc pentru mai mult „aer” și mai multă „lumină”, rămâne însă tensiunea sufletească și încordarea nervoasă a eroinei. În frenezia memorării sunt retrăite, cu un patetism bine supravegheat: șocul, durerea, disperarea înfruntării realității, neliniștea inevitabilei întrebări: „De ce să mi se întâmple mie acest blestem?”, amărăciunea înregistrării reacțiilor celorlalți, revolta împotriva sorții și divinității? Rămânem, mai ales urmărind jocul Gabrielei Popescu, cu „spectacolul” unui sentiment al dragostei materne de nestăvilit. Și este remarcabil modul în care actrița transmite, în cele din urmă, revelația copilului sensibil și plin de iubire – elogiul al minunii care rămâne *viața*.

Asociația IF... DACĂ... PENTRU FEMEI, în parteneriat cu ArCuB și Teatrul „Nottara” – Copilul din spatele ochilor de Nava Semel. Traducerea și regia: Liana Ceterchi. Scenografia: Andreea Raicu. Cu: Gabriela Popescu.

Sfârșit de partidă cu Nádas și Bocsárdi

Sala Studio a Teatrului de Comedie a găzduit recent premiera spectacolului regizat de László Bocsárdi cu *Înmormântarea* de Peter Nádas. Dramaturgul (însoțit de distinsa traducătoare care este poeta Anamaria Pop) a onorat cu prezența sa premiera pe țară de la București.

Unul dintre cei mai importanți scriitori maghiari de azi, autor de romane, piese de teatru, eseuri, fost disident, Nádas este un creator tradus premiat, supralicitat mediatic, mai ales în Occident. Piesa prezentată la Comedie face parte dintr-o trilogie, a fost scrisă în 1980, și este, evident tributară unor modele și unui gen de teatru care era novator în acea perioadă.

Comparat cu Thomas Mann, cu Robert Musil etc., Nádas cel atras de teatru se trage, evident, din „mantaua” lui Beckett și a lui Ionesco. Adică din propensiunea celui care a conceput *Sfârșit de partidă* pentru reprezentarea angoasei cu care omul află (prima descoperire a sa cu adevărat revoluționară – după unii filosofi), că este muritor. Dar și din preferința autorului *Cântăreței chele* pentru dansul în doi în vremea „jocului de-a măcelul”, și îndeosebi din modul în care acesta dinamitează tragicul prin absurd, grotesc și deriziune. Nádas nu e însă un epigon, ci un scriitor care, integrându-și organic modelul, trăiește până la os, cu ardență, stări abisale și le restituie ca atare.

Înmormântarea e un text dificil prin vagul referințelor. O piesă care face situația-limită cu atât mai surprinzătoare atunci când, pe dominantă ei de spectacol al angoasei existențiale – în țesătura ei de generalități și abstracțiuni – erup mărturisiri ce țin de o altă poetică, mai directă, mai fierbinte, lirică sau scânteiază, pentru o clipă, racorduri la istoria recentă, pe cât de reală, pe atât de amară sau tragică.

Teatrul de Comedie ne invită la un spectacol de mare clasă, care ne amintește că Bocsárdi este unul dintre cei mai serioși și importanți regizori ai noștri (el respectă dramaturgia, capacitează cuvântul și imaginea și, nevrând să fie neapărat „trendy” sau „cool” nu e interesat de mijloacele care iau ochii mai presus de semnificații).

E drept, *Înmormântarea*, prin universul său problematic, prin forma sa extrem de concisă, eliptică și paradoxală, pare a se adresa (cu tot umorul său negru) unor spectatori mai avizați (și formați), numai că, în cele din urmă, forța magică a teatrului, este atât de puternică, încât, cred eu, *Înmormântarea* va depăși ca audiență un public „de nișă”. Pentru a fi lăsați să intrăm în sală, suntem obligați să tragem peste încălțările pline de zăpadă topită și noroi niște cipici. Gestul este și banal pragmatic – se protejează albul imaculat care îmbracă în întregime Studioul, locul de joc și gradenele. Dar ne avertizează că pătrundem într-un anume ceremonial spectacular și într-un areal în care sală și public sunt unificate prin aceeași culoare primară.

Protagonistii *Înmormântării* – un bărbat și o femeie, El și Ea – capătă la Nádas identitatea Actorului și a Actriței (interpretăți de Mihaela Teleoacă și Dragoș Huluba). Sunt, poate, chiar artiști. Apariții clovnești – ei își vor scoate costumele, vor rămâne goi și vor intra într-un fel de uniforme neutre care îi „apropie”. Ca atare, ca actori deci, ei pot susține metafora teatrului (unde ne aflăm cu toții, ei prin profesie, noi – prin interes, pasiune!) a teatrului ca viață. Sau pot figura viața (și moartea) ca text, dar mai ales ca joc.

Dar același cuplu, dacă vreți mitic, poate reprezenta doi oameni pe scena lumii și a existenței care, iată, se dovedește a fi scena morții. Altfel spus – cei doi pot funcționa și ca epitom al condiției umane și al momentului când omul își realizează condiția.

Dar unde suntem ? Ce reprezintă acest spațiu gol, artificial și închis, ca o capcană din care nu pare a exista cale de ieșire ?

Eroii se trezesc amândoi, cu surpriza (și o dată cu ei, și noi) că sunt „înăuntru”. Înăuntru a ce? Sugestia locului rămâne misterioasă, deși prezența a două sicrie (coșciuge, copârșee) în planul cel mai apropiat de spectatori – începe să ne dumirească. Suntem „înăuntru” (împreună), într-o anticameră a morții, sau chiar dincolo de pragul fatal. Și din sugestie în sugestie, pe dibuite, pentru noi, ca sens, povestea continuă: cei doi nu știu ce-o să fie, nu știu „când”. Nu știu „cum” să joace, cum să reacționeze la situație. Încearcă sentimente de perplexitate, îngrijorare, disperare și spaimă – trădate de tăceri grele și prelungite, sau prin exclamații stridente, și chiar hohote de râs, ca niște pulsuri ale instinctului vital. Încearcă o teroare, cu atât mai mare cu cât simt – sau presupun – că sunt „supravegheați”. Și ajung la concluzia „a/s...ob”. Sau, cu vorbele lor: „să ne facem că parcă... De parcă ar exista parcă...”. O replică-cheie a relației acestor ființe nu atât cu exteriorul, cât cu ceva care le depășește i-a programat, îi monitorizează (cum poate fi chiar acel faimos Deus, „absconditus” și indiferent).

Cei doi vor parcurge în paralel o gamă de trăiri paradoxale. Încearcă să opună la angoasă o rezistență absurdă, desolidarizându-se, raportându-se, o vreme antagonic conflictual, repulsiv și reiectiv unul la celălalt. O scenă extrem de sugestivă este cea a luptei reciproce, încleștare chiar fizică, în care fiecare dorește reducerea la tăcere a partenerului, înfășurându-l, gest la limită asasin, în interminabile fâșii albe (cu care „locul” e prevăzut). Treptat, singura lor alinare – amintirile comune – vor stimula punți ale unei posibile regăsiri reciproce, și ale unei identități ce conferă oarecare demnitate în spaimă. Înființarea experienței-limită a morții (*Thanatos*) deschide calca spre celălalt. Și reînvie, fie ca și memorie, Erosul. (Iar declarația de iubire a Femeii este extraordinară, prilejuind Mihaelei Teleoacă un moment de refe-

Mihaela TELEOACĂ și Dragoș HULUBA

Foto: Lucian Năstase

rință). La Nádas, însă, așa cum s-a observat, iubirea e condiționată de corp. Implică și asumarea lucrurilor mai puțin plăcute fiziologic. Implică, în primul rând, sexualitatea – ca experiență a clipei, e drept, dar salvatoare față de conștiința morții. Această iubire se dovedește și mijloc de sustragere de sub teroarea istoriei (aluzia la atmosfera lui 1956). Și devine sursă a salvării morale fie și iluzorie. Nu e însă singura soluție. O alta ar fi drumul spre sine, chiar și în forme paradoxale (precum gestul lui Iona, personajul sorescian, cel care, înțelegând că burțile balenelor sunt nesfârșite, își implântă un cuțit). Dar cea mai importantă reacție (amplificată inspirat și rafinat estetic de Bocsárdi, este triumful omului asupra condiției lui ontologice printr-un ironic, *clin d'oeil*, prin umor negru, „de spânzurătoare“, prin deriziune.

Și e admirabilă în acest sens scena în care Actorul, înainte de a se supune „rânduiei” intră în sicriu, după ce fredonează un cântec de factură populară în doi peri, în care referința la Doamna cu Coasa conține o aluzie senzual obscenă.

Prin montarea de la Comedie asistăm la o întâlnire privilegiată între text și un regizor deopotrivă fidel față de dramaturg și inspirat creator (O întâlnire care, pentru mine, care am citit și piesa, rămâne mai generoasă în sugestii ca „literatură”) Spectacolul lui Bocsárdi, remarcabila propunere stilistică, este conceput sub semnul – aici fertil – al indeterminării și ambiguității. Într-o permanentă și tulburătoare relație cu publicul (împreună – într-un *huis clos* fatal), actorii desfășoară un joc complex. O țesătură imprevizibilă a simplei prezențe insolite a tăcerii și a cuvântului, ca și a gestului surprinzător. O explorare subtilă la granița conștientului și inconștientului, a lucidității și spaimei, a friicii și a revoltei. Un avantaj al trăirilor concrete reale, imediate și al senzațiilor, al sentimentelor resuscitate din memorie; al unor trăiri încărcate de camalitate și al unora ca sub hipnoză sau coșmar – marcate de elipse, rupturi de ton, de registru.

Lucrul regizorului cu actorii îmi pare excepțional (chiar dacă mai era loc pentru o mai mare varietate a tonului, o mai dinamică fizicitate și discurs corporal și, mai ales, un plus de spirit sarcastic). Ca în teatrul expresionist – personajele interpretate de Mihaela Teleoacă și Dragoș Huluba sunt investite simbolic, dar exprimă, cu acuitate de vulnerabile seismografe, și experiențe ale realității și istoriei.

Prin ei, Bocsárdi (în cadrul scenografic atât de original semnat de József Bartha) are meritul de a fi realizat o mostră de teatralitate genuină, aptă să potențeze jocul enigmatic al referințelor, să dea carnalitate și nerv viziunii ontologice. Și e interesant să constatăi cum se naște teatrul în fața ta (probabil, în fiecare seară, la fel și totuși altfel (din replica modulată în pantomimă, gest, relație cu obiectele (un cuțit, o eșarfă, manechine – ca niște *alter-ego*-uri, o bandă) din ritmurile vorbirii și ale mișcării (trasate aici de Liviu Matei).

Mihaela Teleoacă și Dragoș Huluba transfigurează impresionant ultimul spectacol al omului în teatrul lumii. Apariții și prezențe care contrariază și incită, cei doi, ființe și „semne” totodată, dau mister și fior jocului tatonărilor, ipotezelor și sugestiilor, spaimei de necunoscut, terorii, conștientizării, revoltei, zădărniceii, zbaterii și căutării, fugirii din real în ideal, din limitare și constrângere în libertate *sui-generis*. O fac într-un joc la început clovnesc – alb, à la Malec, cu un permanent *pince sans rire*. Un joc rece, și distanțat, care devine, nu o dată, interiorizat, tensionat, fierbinte sau spiritual. Actorii susțin admirabil stilul unitar, inspiratul demers de estetizare, paralele celui de intensificare a trăirilor-limită. Prin „distanța” la care se țin, prin gesturile lor de respingere-atracție, prin tentativele lor de libertate imposibilă, ei amplifică dimensiunea enigmatică, liniile de fugă divergente ale discursului dramatic. Și, mai ales, dezvoltă umorul negru, ironia tragică, deriziunea amară în care omul răspunde provocării care este condiția sa ontologică. (Deși parcă se cerea, încă, mai mult umor de spânzurătoare)

Cei doi interpreți cad perfect peste acea esență a teatrului lui Nâdas definită de Susan Sontag: „teatrul ca tehnică de decojire, despuiere, de expunere a straturilor realității”. Și conferă personajelor (ca semne și totodată corpuri cu trăiri puternice asociate unor traume ale destinului individual și ale istoriei) o identitate aparte, nu o dată neliniștitoare.

Teatrul de Comedie – Înurmântarea de Peter Nâdas. Traducerea: Anamaria Pop. Regia: László Bocsárdi. Scenografia: József Bartha. Mișcarea scenică: Liviu Matei. Asistent regie: Anca Mocanu. Cu: Mihaela Teleoacă (Actrița) și Dragoș Huluba (Actorul). Data premierei: 11 ianuarie 2008.